

Министерство образования и науки РД
Управление образование Буйнакского района
МБОУ «Нижнеказанищенская гимназия имени А.Акаева»

Методическая «копилка» учителя родного языка

Урок кумыкского языка
в 7 «Б» классе

«Суффиксы личных глаголов»

(«Бет къошумчаланы биринчи ва экинчи тайпасы»)

Учитель родного языка и литературы:

Шетекаева Аслыханым Магомедрасуловна

КОПИЯ
ВЕРНА

Директор *М. Тагир* Т. Абдумедтсидов

Дарсны темасы: «Бет кьошумчалар. Бет кьошумчаланы биринчи ва экинчи тайпасы» (Личные суффиксы глаголов)

Дарсны мурады: Бет кьошумчалар, бет кьошумчаланы биринчи, экинчи тайпалары булан таныш этмек ва толу англав бермек; бетлеге ва санавлагъа гёре тюрлендирип уйретмек, биринчи тайпа бет кьошумчаланы, экинчи тайпа бет кьошумчалардан айырып да уйретмек;

Ахтарыв ишлеге гъаваслыгъын артдырмакъ, яратывчулукъ гъислерин, пагъмуларын обсдюремек; авуз ва языв тилин обсдюремек;

Ана тилине, элине бакъгъан сюювюн артдырмакъ.

Къолланагъан алатлар: карточкалар, компьютер, презентация слайдлар, охув китаплар, суратлар, таблица.

Мердешлени яратыв: Берилген материаллар булан ишлев; озбашына масъаланы чечмеге бажарывлулукъ; пикрулашыв, анализ этив.

Дарсно барышы.

1. Къурум мюгълет.

-Салам, гъюрметли охувчулар!

-Бугюнго дарсыбызны Анвар Гъажиевни сёзлери булан башлама сюемен.

2. Эпиграф (слайд 1)

Иржайып къараймы, билмеймен, анам:

Иржайса, кюлесе сюемен адам.

Адам иржайгъанда алам иржая,

Ювукъ йимик бола гюн булан адам.

(Гъ. Анвар)

- Шаир, бу шиъруда нени гъакъында айта?

- Шиъру гесекде айтылагъан йимик, бир – бирибизге къарап иржайыкъ, бир – биревге дарсда устьюнлюклер ёрайыкъ. Ана тил дарсыбызны иржайгъан юзюбюз булан башлайыкъ.

2. (Охувчуланы темагъа гелдирип, мурадын аян этив)

- Ишлик деп нечик сёзлеге айтыла?

- Бет къалиплер нени гёрсетеген къалиплердир?

КОПИЯ
ВЕРНА

Директор А. Тагир Т. Абдушев

- Ишлик англатагъан гъаракатны ким этмеге бола?
- Эпигрфда берилген дёртлюкден ишликлени табыгъыз? (ишлеймен, сюемен)
- Къайсы заманны гёрсетеген ишликлердир? (гъалиги заманны)
- Гъалиги заманны гёрсетеген ишликlege, нечик къошумчалар къошулуп, этилген?
- Бет гёрсетеген къошумчалар (-ман, - мен)
- Бу дарсда, биз, ишликlege къошулагъан, къайсы къошумчалар булан таныш болабыз?

Охувчу: Ишликлени бет гёрсетеген къошумчалары булан.

Ачайыкъ тептерлени, арев хат булан, бугюнго тархны ва темабызны атын язып алайыкъ. (слайд 2 - дарсны темасы)

- Яшлар, нечик мурат салма боласыз бугюн дарсыбызгъа? Нени билме ва негер уйренме герексиз бу дарсда?

3.Янгы дарсны англатьв.

Бет къошумчалар деп нечик къошумчалагъа айта?

- Китапланы ачайыкъ, охуп чыгъайыкъ.

Охувчу: Бет гёрсетмек учун ишликlege къошулагъан къошумчалагъа бет къошумчалар деп айтыла.

Муаллим: Бет къошумчаланы эки тайпасы бар. (слайд - 3)

- Яшлар, ишликлер нечик заманланы гёрсетме бола? Эсге алайыкъ.
- Бет къошумчаланы биринчи тайпасы гъалиги, гъалиги гетген, гележек заманланы къалиплерине къошула. Олар бет орунчалагъа ва ат тил гесимlege къошулгъан къошумчалагъа ошай.

(Уьчде заманы гёрсетеген къошумчалар эсге алына, гъар замангъа мисаллар гелтириле)

Бет	Теклик санав	Кёплук санав
1б	- ман, мен – охугъан ман	- быз, -биз, - буз, -бюз -биз охугъан быз
2б	-сан, - сен- охугъан сан	- сыз, -сиз, -суз, -сюз - -сиз охугъан сыз
3б	охугъан	- (лар, -лер) - - олар охугъан(лар)

А) 1 бёлюк – биринчи тайпа бет къошумчаланы къошумчаларын къошуп, бетlege ва санавлагъа гёре, «геле» деген гъалиги замандагъы ишлик къалипни тюрлендире.

Директор

Т. Абдулмежигов

2 бѣлюк – «язгъан» гетген заманны ишлигин, бет къошумчаланы къошуп тюрлендире.

3 бѣлюк – «билежек» гележек замандагъы ишлик къалипни бетлеге ва санавлагъа гѣре тюрлендире. (слайд4)

Бет къошумчаланы экинчи тайпасы

-Яшлар, белгили - гетген заман ва шарт багъышдагъы ишликлер нечик къошумчалар къошулуп этилине?

Белгили гетген заман ишликни баш къалибине -ды, -ди, -ду,-дю къошумчалар къошулуп этилине.

Шарт багъышдагъы ишликлени простой формасы нечик къошумчалар къошулуп этилине?

- Мисаллар гелтиригиз?

- Охувчу: Алды, гетди, язса, болса, гѣрсе.

- Бет къошумчаланы экинчи тайпасы белгили – гетген заманны къалибине ва шарт багъышдагъы ишликlege къошула. Олар мюлк къошумчалагъа ошай. (слайд 5)

Бет	Теклик санав	Кѣплюк санав
1б	- м; алдым	- къ, - к; алдыкъ
2б	- нг; алдынг	- гъыз, - гиз, -гъуз, -гюз; алдыгъыз
3б	алды	-(лар, - лер) алды(лар)

Муаллим: Биз къайдабыз яшлар?

Муаллим: Дарс къайда юрюле?

Муаллим: Мактапгъа сиз не учун гелесиз?

«Мактапдагъы мени яшавум» деген темагъа гѣре, ишлик этеген бет къошумчаланы къоллап, бирер жумла ойлашып, языгъыз? (слайд 6)

(охувчулар язгъан жумлаларын охуй ва ишликлени бетин, заманын, бет къошумчаларын белгилеп гѣрсетелер)

Бѣлюкlege гѣре иш юрютюр

Текстден ишликлени табып, заманын англатмакъ ва бет къошумчаларын тюз белгилеп гѣрсетмек

1 бѣлюк Чолпан тувду
Чола табып чатыр къурдум чѣллюкде,
Директор

3. Тест – тапшурув иш юрюле.

7. Релаксация (савлай дарсгъа гёре)

-Бизин дарсыбыз нечик оьтдю ?

-Дарсны сизге не пайдасы болду?

-Къужурлу тийген ерлерин дарсны эсгеригиз?

-Къайсы еринде четимликлер ёлукъду?

8. Уьйге иш (слайд 14)

1. «Юртумну авлакълары, бавлары» деген темагъа ахтарыв иш язмакъ, биринчи тайпа ва экинчи тайпа бет къошумчаланы ишигизде къолап язмакъ.
2. Тапшурув № 314, бети 149

Муаллим: Дарсыбызны ана тилге багъышлангъан сёзлер булан битдирмеге сюемен.

Азиз халкъым, сизден тилевюм,

Ана тилни аявлагъыз, билигиз.

Неге тюгюл, аз бусакъ да дюньяда,

Бир заманда четим этмес тилибиз.

- Ана тилибиз бизин хазнабыз, байлыгъыбыз.

- Оьз тилигизни, миллетигизни, элигизни сюеген яшлар болугъуз.

Ана тилигизни аздыргъанлардан болмагъыз?

Ана тилигизни абурлагъыз, сыйлагъыз, тилигиз булан оьктем болугъуз!

Директор *Т. Абдушев*

